

Cenâb-ı Hakk'ın kendi cemalini iki vecihle görmek istemesinden, yani biri muhtelif ayinelerde bizzât müşahede etmesinden, diğeri müştak seyirci ve mütehayyir istihsan edicilerin müşahedesıyla müşahede etmesinden maksat ne olabilir?

"Tâ cemal ve kemal-i manevisini iki vecihle müşahede etsin:

Bir vechi: Bizzât nazar-ı dekaik-aşinasıyla görsün.

Diğeri: Gayrın nazarıyla baksın." ([Sözler, On Birinci Söz](#))

Bazı yanlış anlamalara sapmamak, yersiz vehimlere kapılmamak için şu **temel hükümler**in öncelikle nazara alınması gerekir:

- **Allah, "Ganiyyü'l-âlemîn"** dir. Yani yokluktan varlığa çıkardığı, yaratıp terbiye ettiği, her türlü ihtiyaçlarını gördüğü şu varlık âleminin hiçbir şeyine Allah'ın muhtaç olmadığı açık bir gerçektir.

- **Allah, Samed**dir. Yani her şey O'na muhtaçtır, O ise hiçbir şeye muhtaç değildir.

- **Allah, Vücübü'l-Vücut**'dur. Mahlukatın vücutları (varlıkları) mümkün sınıfına girer; yani olmalarıyla olmamaları müsavidir. Allah'ın irade etmesiyle yokluktan kurtulup varlık nimetine kavuşurlar. Mümkünün varlığı Vacib'in varlığına nispeten zayıf bir gölgedir. Bu zayıf gölgelerin varlıkları gibi, tefekkürleri, temaşaları, takdir ve tahsinleri de gölge makamında kalırlar.

- **Allah'ın zâtı mahlukatı benzemediği gibi fiileri de benzemez.** Aynı şekilde, Allah'ın görmesi, temaşası, sevmesi, gazap etmesi, takdir etmesi de mahlukatinkine benzemez.

Bu gerçeklerin ışığında, "**Cenâb-ı Hakk'ın kendi cemalini iki vecihle görmek istemesi**" bir ihtiyaç olarak değerlendirilemez.

Şu var ki, Allah'ın zâtı hiçbir şeye muhtaç olmamakla birlikte, isimleri tecelli isterler. Buradaki istemek ifadesi "**esmâ**" içindir. Üstad'ın ifadesiyle "**Rezzak ismi rızıkların vücudunu ister, Settar ismi günahların vücudunu...**"

Hadis-i Kutside haber verildiği gibi, **“Allah vardı, hiçbir şey yoktu.”**

Hiçbir canlı yok iken, hiçbir rızık yaratılmamış iken de yine Allah Rezzak'tı, rezzakiyet Onun bir şe'niydi. Ancak bu isim henüz tecelli etmemişti. İşte **Rezzak** ismi, tecelli etmek için rızıkların yaratılmasını, onlara muhtaçların da yaratılmasını ve bu rızıklarla o muhtaçların imdadına koşulmasını istedi.

Aynı şekilde, **Müzeyyin** ismi de tecelli istedi. Böylece ziynetli, süslü varlıklar yaratıldı.

Hakîm isminin tecellisiyle mahlukat âlemine hikmetler, manalar, faydalar takıldı.

Allah, rızka muhtaç canlılar yarattığı gibi, güzellikten anlayan, hikmetten, faydadan anlayan idrak sahibi varlıklar da yarattı. Canlıların rızıklanmaları gibi idrak sahiplerinin anlamaları da onların kendi menfaatlerinedir ve Allah'ın kendilerine bir lütfu, bir ihsanıdır. Allah, **Latif** ve **Muhsin** isimlerinin tecellisiyle bu varlıklara bu ikramlarda bulundu. Bunların hiçbirine Allah'ın zâtı itibariyle muhtaç olmadığı her aklın rahatlıkla tasdik edeceği açık bir gerçektir. Esmânın tecelli istemesi ise ayrı bir meseledir; bunları birbirine karıştırmamak gerekir.

Şimdi aklımızla vicdanımıza birlikte seslenelim:

Rezzak olan Allah, rızıkları yaratmasa daha mı iyi olurdu, yoksa böylesi mi daha iyi oldu. **Muhyi olan Allah**, hayat sahiplerini yaratmasa mı daha iyi di, yoksa yaratması mı daha iyi oldu. Allah, lütfuyla bu ikinci şıkkı irade etti ve mahlukatı yarattı.

“Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeye muhabbet ettim (bilinmek istedim) de mahlukatı yarattım.” hadis-i kutsisi bu gerçeğin en güzel ifadesidir.

Bazı Hak dostları, bu hadis-i kutsi ile **“Rahmetim gazabımı geçti.”** hadis-i kutsîsini birlikte değerlendirir ve derler ki, **“Allah bu âlemi yaratmasaydı esmâsını tecellisiz bırakmış ve o tecellilerle varlık sahasına çıkacak nice varlıkları da yokluğa mahkum etmiş olurdu.”** Rahmeti gazabını geçmekle, bilinmek istedi ve bu mahlukatı yarattı.